

ПЕРВИННА МЕДИЧНА ДОПОМОГА

Том 1

**Загальні положення, внутрішні
хвороби у загальній лікарській
практиці**

За редакцією д-ра мед. наук, професора Л. С. Бабінець

4-те видання, виправлене і доповнене

**Видавництво «Магнолія 2006»
Львів 2024**

УДК 614.23; 616-01/-09
П-26

*Відтворення цієї книги або будь-якої її частини
заборонено без письмової згоди видавництва.
Будь-які спроби порушення авторських прав
переслідуватимуться у судовому порядку.*

Авторський колектив:

Бабінець Л. С., Ждан В. М., Михайловська Н. С., Пасієшвілі Л. М., Вірстюк Н. Г., Бабаніна М. Ю.,
Боровик І. О., Железнякова Н. М., Корильчук Н. І., Кулинич Т. О., Пасієшвілі Т. М., Творко В. М.,
Рябоконт С. С., Кіцай К. Ю.

Рецензенти:

завідувач кафедри сімейної та амбулаторно-поліклінічної допомоги НМАПО імені
П. Л. Шупика д-р мед. наук, **проф. Л. Ф. Матюха;**

завідувач кафедри терапії та сімейної медицини ННІ Тернопільського національного
медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України д-р мед. наук,
проф. М. В. Гребеник

П-26 **Первинна медична допомога** : посібник : у 2 т. / Л. С. Бабінець, В. М. Ждан,
та ін. ; за ред. Л. С. Бабінець. – 4-те вид., випр. і доповн. – Львів : «Магнолія 2006», 2024.
– Т. 1 : Загальні положення, внутрішні хвороби у загальній лікарській практиці. – 580 с.

ISBN 978-617-574-157-3

У посібнику викладена найновіша інформація щодо організаційних аспектів надання медичної допомоги у світлі реформи системи охорони здоров'я України на засадах пріоритету первинної медичної допомоги, а також висвітлено актуальність введення у практику ПМД електронної системи E-Health, Міжнародної класифікації симптомів і проблем ICD-2. Посібник є мультидисциплінарним, у ньому зібрана інформація щодо найчастіших синдромів і нозологій внутрішньої медицини, загальної хірургії, отоларингології, урології, неврології, психіатрії, акушерства і гінекології, офтальмології, шкірних хвороб і венерології, травматології, фтизіатрії, педіатрії.

Видання буде корисним для лікарів загальної практики – сімейної медицини, дільничних терапевтів, педіатрів, лікарів інших спеціальностей, а також для студентів старших курсів та інтернів.

УДК 614.23; 616-01/-09

*Розглянуто і погоджено Правлінням Української асоціації сімейної медицини.
Протокол № 1/2019 від 07.06.2019*

ISBN 978-617-574-157-3

© Бабінець Л. С., Ждан В. М., Михайловська Н. С. та ін., 2024
© «Магнолія 2006», 2024

Авторський колектив:

Бабінець Лілія Степанівна, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри первинної медико-санітарної допомоги та загальної практики – сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України;

Ждан Вячеслав Миколайович, доктор медичних наук, професор, ректор Полтавського державного медичного університету;

Михайловська Наталія Сергіївна, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри загальної практики – сімейної медицини Запорізького державного медичного університету;

Пасієшвілі Людмила Михайлівна, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Харківського національного медичного університету;

Вірстюк Наталія Григорівна, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дерматології і венерології Івано-Франківського національного медичного університету;

Бабаніна Марина Юріївна, кандидат медичних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної медицини і терапії Навчально-наукового інституту Полтавського державного медичного університету;

Боровик Ірина Олегівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри первинної медико-санітарної допомоги та загальної практики – сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України;

Железнякова Наталія Мерабівна, доктор медичних наук, професор кафедри внутрішньої медицини № 1 Харківського національного медичного університету;

Корильчук Неоніла Іванівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри первинної медико-санітарної допомоги та загальної практики – сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України;

Кулинич Таміла Олегівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Запорізького державного медичного університету;

Пасієшвілі Тамара Мерабівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини № 3 та ендокринології Харківського національного медичного університету;

Творко Вадим Михайлович, кандидат медичних наук, доцент кафедри первинної медико-санітарної допомоги та загальної практики – сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України;

Рябоконе Світлана Степанівна, кандидат медичних наук, асистент кафедри первинної медико-санітарної допомоги та загальної практики – сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України;

Кіцай Катерина Юріївна, аспірант кафедри первинної медико-санітарної допомоги та загальної практики – сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ (Бабінець Л. С.)	8
1.1. ПЕРВИННИЙ РІВЕНЬ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ	8
1.2. ФІНАНСУВАННЯ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.....	17
1.3. ПОРЯДОК ВИБОРУ ПАЦІЄНТАМИ ЛІКАРЯ – НАДАВАЧА ПОСЛУГ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ІЗ ЗАПОВНЕННЯМ ВІДПОВІДНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ТА ІНШОЇ МЕДИЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ.....	24
1.4. ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЛІКАРЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ – СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ	24
1.5. ПОЛОЖЕННЯ ПРО МЕДИЧНУ СЕСТРУ ЗАГАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ – СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ	26
1.6. ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ – СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ	27
1.7. ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДЕННИЙ СТАЦІОНАР.....	29
1.8. ВТОРИННИЙ РІВЕНЬ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ	32
1.9. ТРЕТИННИЙ РІВЕНЬ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ	33
1.10. ПОРЯДОК НАПРАВЛЕННЯ ХВОРИХ ДЛЯ НАДАННЯ ВТОРИННОЇ (СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ) ТА ТРЕТИННОЇ (ВИСОКОСПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ) МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ	34
РОЗДІЛ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ІСРС-2 В УКРАЇНІ – ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ ЛІКАРІВ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ (Бабінець Л. С.)	40
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРТИЗА ТИМЧАСОВОЇ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ (Бабінець Л. С.)	56
3.1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	56
3.2. ДОВІДКИ ПРО ТИМЧАСОВУ НЕПРАЦЕЗДАТНІСТЬ.....	70
3.3. ПОРЯДОК ВИДАЧІ ЛИСТКА НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ	71
3.4. ОФОРМЛЕННЯ ЛИСТКА НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ.....	78
3.5. ОРІЄНТОВНІ ТЕРМІНИ ТИМЧАСОВОЇ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ ПРИ НАЙПОШИРЕНІШИХ ЗАХВОРЮВАННЯХ З УРАХУВАННЯМ ПОЛІКЛІНІЧНОГО І СТАЦІОНАРНОГО ЛІКУВАННЯ	81
3.6. МЕДИКО-СОЦІАЛЬНА ЕКСПЕРТИЗА В ПОЛІКЛІНІЧНІЙ СПРАВІ	84
3.6.1. Клінічне обстеження хворих перед направленням на медико-соціальну експертну комісію	84
3.6.2. Оформлення направлення на медико-соціальну експертну комісію	87
3.6.3. Оформлення акта огляду і порядок винесення рішення медико-соціальною експертною комісією	89
3.7. ЕКСПЕРТИЗА СТІЙКОЇ ВТРАТИ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ	92
3.8. ОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ.....	103
РОЗДІЛ 4. ВНУТРІШНІ ХВОРОБИ	105
4.1. КАРДІОЛОГІЯ (Ждан В. М., Творко В. М., Бабаніна М. Ю.)	105
4.1.1. Артеріальна гіпертензія	105
4.1.2. Атеросклероз	130
4.1.3. Ішемічна хвороба серця: патогенез, класифікація, раптова коронарна смерть	134

4.1.4. Стенокардія: класифікація, діагностика	142
4.1.5. Інфаркт міокарда	147
4.1.6. Перикардит	164
4.1.7. Міокардит	170
4.1.8. Дилатаційна кардіоміопатія	174
4.1.9. Метаболічні кардіоміопатії	179
4.1.10. Серцева недостатність	185
4.1.11. Аритмії серця	204
4.2. ПУЛЬМОНОЛОГІЯ (Бабінець Л. С., Боровик І. О.)	220
4.2.1. Бронхіальна астма	220
4.2.2. Гострі респіраторні захворювання	244
4.2.3. Гострий риносинусит	256
4.2.4. Пневмонія	262
4.2.5. Хронічне обструктивне захворювання легень	272
4.2.6. Рак легені	287
4.3. ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЯ (Боровик І. О., Бабінець Л. С.)	294
4.3.1. Виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки	294
4.3.2. Хронічний гастрит	300
4.3.3. Гастроєзофагеальна рефлюксна хвороба	304
4.3.4. Біліарні розлади	308
4.3.5. Медикаментозні ураження печінки	310
4.3.6. Неспецифічний виразковий коліт	315
4.3.7. Неалкогольна жирова хвороба печінки	322
4.3.8. Синдром подразненого кишечника	324
4.3.9. Хвороба Крона	329
4.3.10. Хронічний панкреатит	335
4.3.11. Целиакія	343
4.3.12. Цирози печінки	349
4.3.13. Хронічний вірусний гепатит С	356
4.3.14. Хронічний вірусний гепатит В	360
4.4. НЕФРОЛОГІЯ (Михайловська Н. С., Кулинич Т. О.)	366
4.4.1. Хронічний пієлонефрит	366
4.4.2. Хронічний гломерулонефрит	373
4.4.3. Хронічна ниркова недостатність	382
4.4.4. Тубулоінтерстиціальний нефрит	396
4.5. РЕВМАТОЛОГІЯ (Пасієшвілі Л. М., Железнякова Н. М., Пасієшвілі Т. М., Рябоконт С. С.)	404
4.5.1. Ревматоїдний артрит	404
4.5.2. Остеоартроз (остеоартрит)	409
4.5.3. Остеопороз	417
4.5.4. Подагра	427
4.5.5. Реактивний артрит	431
4.5.6. Гостра ревматична лихоманка	439
4.6. ЕНДОКРИНОЛОГІЯ (Корильчук Н. І.)	446
4.6.1. Цукровий діабет	446
4.6.2. Захворювання щитоподібної залози	468
4.6.3. Захворювання прищитоподібних залоз	494
4.6.4. Патологія надниркових залоз	497
4.6.5. Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи	502

4.6.6. Нецукровий діабет	510
4.6.7. Ожиріння.....	514
4.7. ГЕМАТОЛОГІЯ (Бабінець Л. С., Кіцай К. Ю.).....	522
4.7.1. Залізодефіцитна анемія	522
4.7.2. В ₁₂ -дефіцитна анемія	523
4.7.3. Апластична анемія	525
4.7.4. Тромбоцитопенічна пурпура	526
4.7.5. Мієлодиспластичні синдроми	527
4.7.6. Гемофілія А.....	528
4.7.7. Гострий лейкоз	529
4.7.8. Хронічний мієлолейкоз	530
4.7.9. Хронічний лімфолейкоз	531
4.7.10. Еритремія (справжня поліцитемія, хвороба Вакеза)	533
4.7.11. Множинна мієлома	534
4.7.12. Лімфома Ходжкіна	535
РОЗДІЛ 5. ПАТОЛОГІЯ ШКІРИ ПРИ СОМАТИЧНИХ	
ЗАХВОРЮВАННЯХ (Вірстюк Н. Г.)	536
5.1. ЗМІНА ШКІРИ ПРИ РЕВМАТИЗМІ ТА ДИФУЗНИХ ЗАХВОРЮВАННЯХ	
СПОЛУЧНОЇ ТКАНИНИ.....	536
5.2. ЗМІНА ШКІРИ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ ЕНДОКРИННОЇ СИСТЕМИ	
Й ОБМІНУ РЕЧОВИН.....	541
5.3. ЗАХВОРЮВАННЯ ГЕПАТОБІЛІАРНОЇ СИСТЕМИ	545
5.4. ЗМІНА ШКІРИ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ НИРОК	547
РОЗДІЛ 6. ОТРУЄННЯ (Бабінець Л. С., Рябоконт С. С.)	548
6.1. ОТРУЄННЯ АЛКОГОЛЕМ (ЕТАНОЛ, СУРОГАТИ СПИРТУ, АЛКОГОЛЬНІ НАПОЇ)	548
6.2. ОТРУЄННЯ АНТИГІСТАМІННИМИ ПРЕПАРАТАМИ	550
6.3. ОТРУЄННЯ АТРОПІНОМ ТА ІНШИМИ ХОЛІНОЛІТИКАМИ	550
6.4. ОТРУЄННЯ АНТИДЕПРЕСАНТАМИ.....	551
6.5. ОТРУЄННЯ БАРБІТУРАТАМИ (БАРБАМІЛ, БАРБІТАЛ, ЕТАМІНАЛ-НАТРІЮ,	
МЕДИНАЛ)	552
6.6. ОТРУЄННЯ ТРАНКВІЛІЗАТОРАМИ (ПОХІДНІ БЕНЗОДІАЗЕПІНУ –	
ЕЛЕНІУМ, РЕЛАНІУМ, РАДЕДОРМ, ФЕНАЗЕПАМ, НОЗЕПАМ).....	553
6.7. ОТРУЄННЯ ЧАДНИМ ГАЗОМ (ОКИС ВУГЛЕЦЮ)	554
6.8. ОТРУЄННЯ ФОСФОРООРГАНІЧНИМИ СПОЛУКАМИ	555
6.9. ОТРУЄННЯ ГРИБАМИ	556
6.10. ОТРУЄННЯ НАРКОТИКАМИ ТА НАРКОТИЧНИМИ АНАЛЬГЕТИКАМИ	557
6.11. ОТРУЄННЯ КИСЛОТАМИ	558
6.12. ОТРУЄННЯ САЛІЦИЛАТАМИ.....	559
6.13. УКУСИ ОТРУЙНИХ ЗМІЙ	560
6.14. ОТРУЄННЯ БЕНЗИНОМ ТА ІНШИМИ НАФТОПРОДУКТАМИ.....	561
6.15. ОТРУЄННЯ МИШ'ЯКОМ І ЙОГО СПОЛУКАМИ.....	562
6.16. ОТРУЄННЯ РТУТТЮ ТА ЇЇ СПОЛУКАМИ	563
6.17. ОТРУЄННЯ ПРЕПАРАТАМИ АДРЕНАЛІНУ.....	563
6.18. ОТРУЄННЯ СЕРЦЕВИМИ ГЛІКОЗИДАМИ	564
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	565
ДОДАТКИ	572

Навчальне видання

Первинна медична допомога

Том 1

Загальні положення, внутрішні хвороби у загальній лікарській практиці

4-те видання, виправлене і доповнене

За редакцією д-ра мед. наук, проф. Л. С. Бабінець

Посібник

Формат 70×100/16. Папір друк. № 2. Гарнітура Myriad Pro.
Умовн. друк. арк. 47,13.

ПП «Магнолія 2006»
м. Львів-53, 79053, Україна, тел.+380503701957
e-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції:
серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року, видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавництва «Магнолія 2006»